

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (1), 267-274

Geliş Tarihi:16.03.2022 Kabul Tarihi:07.04.2022

Yayın: 2022 Yayın Tarihi:31.05.2022

ISSN
2547-989X

Kitap Tanıtımı

<https://dergipark.org.tr/sinopusd>

**21. YÜZYILDA ULUSLARARASI GÖÇ VE MÜLTECİLER:
BİR TÜRKİYE PERSPEKTİFİ, HASAN HÜSEYİN AYGÜL & ERDAL
EKE, Ankara, Nobel Yayınları, 2018, 361 S.**

ISBN: 9786057928689

Erdi DEMİR*

* Doktorant, edemir.akdeniz@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>

Öz

Göç, sebepleri ve sonuçları itibariyle çok boyutlu değişim ve gelişimi yansıtan bir olgudur. Göç sürecini deneyimleyenler, göç alan yerler ve göç veren kaynak bölgeler açısından çok taraflı aktörleri bulunan göç hareketliliği, toplumsal bir hadisedir. Bireylerin ve toplumların gündelik yaşam pratiklerinde, göreneklerinde, yaşam biçimlerinde ve mesleklerinde değişim ve dönüşüme sebep olan bu sosyal hareketlilik süreci, toplumsal değişme üzerine şekillenen sosyolojik ve antropolojik çalışmaların çalışma alanlarına girmektedir. Göçleri bu denli önemli kılan faktör, göçlerin tüm toplumsal kurumları, bölgesel dinamikleri ve yaşam alanlarını etkileyebilme gücüdür. Bu sebeple göç hareketleri üzerine yapılan çalışmaların büyük bin kısmı, toplumsal değişme ve gelişme üzerine şekillenmektedir. Bu akademik çalışma, göç konusuna ilişkin güncel veriler ışığında, interdisipliner ve bütüncül bir bakış açısı sunması bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Göç, mülteci, sığınmacı, toplumsal değişme, kültür.

International Migration and Refugees in the XXI Century: A Turkey Perspective

Abstract

Migration is a phenomenon that reflects multidimensional change and development in terms of its causes and consequences. Migration mobility, which has multilateral actors in terms of those who have experienced the migration process, places of migration and source regions that provide migration, is a social phenomenon. This process of social mobility, which causes change and transformation in everyday life practices, customs, lifestyles, professions of individuals and societies, is included in the fields of sociological and anthropological studies that are shaped by social change. The factor that makes migrations so important is the power of migrations to affect all social institutions, regional dynamics and living spaces. For this reason, most of the studies on migration movements are based on social change and development. This academic study is important in terms of providing an interdisciplinary and holistic perspective on the topic of migration in the light of current data.

Key words: Migration, refugees, asylum seekers, social change, culture.

Bir giriş ve on iki bölümden oluşan çalışmada, göç ve mülteciler konusu geçmişten günümüze tarihsel bir perspektifle analiz edilmiştir. Eserde yer alan, teorik ve uygulamalı olmak üzere iki farklı biçimde gerçekleştirilen çalışmalar, hukuk, kamu yönetimi, sağlık, iletişim, coğrafya ve sosyoloji gibi birçok disiplin ile bağlantılı bir şekilde incelenmiştir.

Kitabın birinci bölümünde, “*Türk Hukuk Tarihi ve Tefekkürü bakımından Osmanlı’dan Cumhuriyete Göç Olgusu*” başlıklı çalışması ile Haluk Songur ve Fatma Sırtkaya (2018: 1-31), göç olgusunu Osmanlı Devleti’nden Cumhuriyet dönemine kadar sistematik bir şekilde incelemiştir. Göç kavramının hem etimolojik hem de sosyolojik perspektifteki karşılığına değinen yazarlar, Anadolu’ya yapılan ilk göçlerden, Osmanlı Beyliği’nin fethettiği topraklardaki iskân ve yerleştirme politikalarına kadar, göçleri tarihsel ve toplumsal düzeyde incelemiştir. 15. yüzyılda, Anadolu coğrafyasına yapılan Yahudi göçleri ile Macar ve Leh göçlerinden bahseden yazarlar, Osmanlı Devleti’nin kurumsal göç politikalarını ve bu politikaların ortaya çıkmasını sağlayan dinamiklerinin neler olduğunu tartışmıştır. Yazarlar genel olarak, göç sürecini etkileyen birçok dinamiğin varlığından bahsetmiş ve bu sürecin siyasal, kültürel ve ekonomik sebeplere bağlı olarak gerçekleştiği vurgulamıştır.

Kitabın ikinci bölümü olan “*Türk Kamu Yönetimi Açısından Göç Politikası ve Teşkilat Yapısı: Güncel Bir Perspektif*” başlıklı çalışmada Erdal Eke (2018: 37-68), göç hareketliliği bağlamında Türkiye’nin mültecilere yönelik politikalarını incelemiş ve yerel göç politikalarını tarihsel bir bakış açısıyla değerlendirmiştir. Çalışma bağlamında Eke, 6458 Sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun kabul edilmesinin yasal mevzuat açısından önemine dikkat çekmiştir. Eke’nin ifade ettiği üzere, 2011 Suriye Krizi sonrasında, ‘kanunla edinilmiş mülteci statüsü, şartlı mülteci statüsü, ikincil koruma ve geçici koruma’ olmak üzere dört çeşit uluslararası koruma statüsü oluşturulmuştur. Çalışmada, Türkiye’nin 2000’li yıllardan itibaren göç mevzuatı konusunda hukuki düzenleme yapması gerektiğinden bahsedilmiş ve 2013 yılında İçişleri Bakanlığı bünyesinde kurulan Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün amaçları irdelenmiştir.

Üçüncü bölümde “*Şartlı Mülteci Statüsü: Statünün Geçiciliği ve Bir Kalıcı Çözüm Olarak Yerel Bütünleşmenin Geçerliliği*” isimli çalışması ile Arzu Geçer (2018: 73-93), 1951 Cenevre Sözleşmesi, mülteciler arasında yapılan statü farklılıkları ile statülerin toplumsal ve yerel bütünleşmeye olan etkilerini irdelemektedir. Sözleşmeye göre, ırkı, dini, inancı ve ideolojisi sebebiyle vatandaşı olan ülkede yaşayamayan, baskı altında tutulan, yaşam hakkı tanınmayan ve Avrupa’dan göç eden kişiye “mülteci” statüsü verilirken; ırkı, dini, inancı ve ideolojisi sebebiyle vatandaşı olan ülkede yaşayamayan, baskı altında tutulan, yaşam hakkı tanınmayan kişiye “şartlı mülteci” statüsünün verilmektedir. Bu durum, mültecilik statüsü bakımından coğrafi bir sınırlama olarak okunmaktadır.

Kitabın dördüncü bölümünde, *Türk Dış Politikasında İnsani Diplomasi ve Suriye Krizi* başlıklı çalışmasında Adem Ali İren (2018: 97-118), Türkiye’nin son dönemlerde güvenlik temelli ve makro milliyetçi söylem ve politikalar yerine, daha ılımlı ve demokratik bir siyasi yaklaşım benimsediğini ifade etmiştir. İren’e göre Türkiye, benimsemiş olduğu bu siyasi tutum ile birlikte, tarihsel ve insanî bir sorumluluk üstlenmiştir. Çalışmada ifade edildiği üzere Türkiye, Suriye’de yaşanan bu siyasi krizde, merkezi bir rol üstlenerek arabulucu ülke olma sorumluluğunu büyük bir titizlikle yerine getirmeyi amaç edinmiştir. Nitekim yazar, Türkiye’nin sağduyulu ve yapıcı bir dış politika benimsemesini, son dönemde Türkiye’de AK Parti İktidarının insan hakları ve demokrasiye dayalı, hesap verebilir ve şeffaf yönetim anlayışına bağlamaktadır. Ayrıca Türk dış politikasının proaktif, yapıcı ve uzlaşmacı bir çizgide ilerlemesinin, ilerleyen süreçte bölgesel güç olma bağlamında Türkiye’ye katkı sağlayacağı ifade edilmiştir.

Kitabın beşinci bölümünde, “*Göç ve Mülteciler Ekseninde Millî Eğitim Bakanlığı’nın Politikalarının Süreç Yönetimi Bağlamında Değerlendirilmesi*” isimli çalışmasında Ahmet Yıldırım (2018: 123-148), Türkiye’ye göç yoluyla gelen Suriyeli çocukların, eğitimlerini sürdürmeleri amacıyla Millî Eğitim Bakanlığı’nın hayata geçirdiği başarılı bir projeden bahsetmektedir. 26 Nisan 2013 tarihinde, Millî Eğitim Bakanlığı’nca uygulanmaya başlanan “Ülkemizde Kamp Dışında Misafir

Edilen Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tedbirler” konulu genelge kapsamında, okul çağındaki çocuklar için gereken, geçici barınma alanlarındaki derslik ve öğretmen durumu tespit edilmiştir. Ardından, ihtiyaca binaen 2014 yılında, “Yabancılarla Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri” konulu genelge kapsamında, Suriyeli çocuklara eğitim ve öğretim hakkı tanıyan Bakanlık yönetimi, bu çocukların yaklaşık %65’ini okulla buluşturmuştur.

Ahmet Songur ve İbrahim Demirtaş, çalışmanın altıncı bölümünde bulunan “*Mültecilere Yönelik İnsani Yardımlar: Türkiye Boyutu*” başlıklı çalışmalarında (2018: 148-179), Suriye’den yapılan Uluslararası göçler karşısında, Türkiye’nin üstlendiği tarihi ve kültürel sorumluluk konusuna ilişkin bir değerlendirme sunmaktadır. Konu bağlamında, göçlerin toplumsal ve ekonomik maliyetine dikkat çekilmekte, barınma, yeme-içme, eğitim ve sağlık gibi alanlarda Türkiye’nin üstlendiği büyük harcamalar, istatistiksel bilgiler ışığında değerlendirilmektedir. Yazarlar, Suriye’deki iç savaşın ve mülteci sorununun, başta Avrupa Birliği (AB) ve küresel aktörler tarafından göz ardı edildiğini, bu sorunun ortaya çıkardığı toplumsal ve ekonomik maliyeti, Türkiye’nin tek başına üstlendiğini ifade etmektedir. Ayrıca yazarlar, özellikle bu durumun sürdürülebilir olmadığını vurgulamaktadır.

Hasan Hüseyin Aygöl, çalışmanın yedinci bölümünde yer alan “*Mültecilerin İş gücüne Katılımları ve Piyasaya Dair Deneyimleri*” isimli çalışmasında (2018: 179-207), ‘Uydu Kent’ olarak ifade edilen ve Türkiye’de 62 Uydu Kent’ten biri olan Isparta ilinde yaptığı saha araştırmasını anlatmaktadır. Çalışma kapsamında istihdam faktörünün, mültecilerin toplumsal entegrasyonu açısından belirleyici olup olmadığı sorgulanmıştır. Mültecilerin iş gücüne katılımları, iş gücü deneyimleri ve çalışma koşulları hakkında bilgi veren Aygöl, istihdamın, göçmenlerin toplumsal hayata katılımları, sosyalleşmeleri ve ekonomik bağımsızlıklarını kazanmaları bakımından önemli olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca yazar, küçük bir odak grubu üzerinde yaptığı çalışmasında, mültecilerin iş gücü piyasasına katılım bakımından dezavantajlı grupta

yer aldıklarını, öz güven eksikliği, dil yetersizliği, tecrübesizlik ve bunlara bağlı olarak ortaya çıkan kendilerini ifade edememe gibi sorunlar ile karşı karşıya kaldıklarını belirtmektedir.

Kitabın sekizinci bölümü olan “*Mültecilik, Refakatsizlik ve Çocukluk: Suriyeli Refakatsiz Mülteci Çocukların Türkiye’deki Durumu*” başlıklı çalışmada Fatih Kahraman (2018: 211-231), zorunlu göç, refakatsiz göçmen ve çocukların durumu hakkında bilgi vermektedir. Yazar, genel hatlarıyla mültecilik kavramının huzursuz, kimsesiz ve yabancı gibi anlamları kapsayan sosyolojik bir yönünün olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca yazara göre, refakatsiz çocuk mültecilerin sığınma ve yardıma ihtiyaç duyan en kırılgan mülteci gruplarından birisi olarak değerlendirilebilir. Çalışma kapsamında, 2005-2012 yılları arasında sığınma talebinde bulunan refakatsiz çocuklar hakkında istatistiksel bilgiler paylaşılmıştır. Bu verilere göre, Afganistan, Irak, Somali ve Suriye’den gelen refakatsiz çocukların sığınma taleplerinin çoğunlukta olduğu, birçoğunun da savaş ve çatışma bölgelerinden geldikleri anlaşılmıştır.

Osman Çöllü, kitabın dokuzuncu bölümünde yer alan “*Göç Olgusunun Türk Sağlık Sistemi Üzerindeki Etkileri: Suriyeli Sığınmacılar Örneği*” başlıklı çalışmada (2018: 235-275), Arap Baharının etkisiyle Suriye’de başlayan iç savaş sonrasında Türkiye’ye yapılan uluslararası göç akınları ile sığınmacı ve mülteci gibi kavramlar hakkında bilgi vermiştir. Yazar, geçici koruma kapsamındaki Suriyeli sığınmacıların, Türk vatandaşları gibi genel sağlık sigortasından faydalandıklarını, ilaç katılım payı ödemediklerini ve acil sağlık hizmetlerinden ücretsiz faydalandıklarını aktarmıştır. Sonuç olarak, geçici barınma alanları başta olmak üzere, Göçmen sağlığı merkezlerinde sunulan sağlık hizmetlerinden sığınmacıların büyük bir bölümünün yararlandığı belirtilmiş; imkânlar dâhilinde Türkiye’nin başarılı ve sistemli bir sağlık hizmeti sunduğu ifade edilmiştir.

Kitabın onuncu bölümünde “*Sınır İli Kilis’te Öğrenim Gören Hemşirelik Öğrencilerinin Klinik Uygulama Alanında Suriyeli Hastalara Bakım Verirken Yaşa-*

dığı Sorunlar” başlıklı çalışmada (2018: 275-293), Kilis’te öğrenim gören hemşirelik öğrencileri ile yapılan anket kapsamında elde edilen veriler değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada, Suriyeli mültecilere sağlık hizmeti sunan hemşirelik bölümü öğrencilerine, üç bölüm ve on dokuz sorudan oluşan bir test uygulanmış, uygulama sonrası elde edilen verilerin değerlendirilmesi için SPSS programı kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, mülteciler ile hemşireler arasında sağlıklı bir iletişim ortamının kurulamaması, hastayla ilgili verilerin toplanamaması ve hastaya eğitim verilememesi olarak belirlenen faktörler, sağlık bakımını etkileyen üç temel faktör olarak vurgulanmıştır.

Muazzez Harunoğulları, kitabın on birinci bölümünde bulunan “*Sınır Ötesinde Yeni Bir Yaşam Suriyeli Sığınmacılar ve Göçün Coğrafi Etkileri: Kilis Örneği*” isimli çalışmasında (2018: 297-329), özellikle Kilis’te ikamet eden Suriyeli göçmenlerin, şehrin coğrafi, sosyal ve kültürel yapısı üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında, Suriyeli mültecilerin Kilis’teki taşınmaz sayıları, işgücüne katılım oranları, Kilis Ticaret Odası’na kayıtlı olarak kurulan (mülteciler tarafından) şirket ve personel sayıları hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Ayrıca çalışmada belirtildiği üzere, Suriye ile sınırı olan Gaziantep, Osmaniye, Mardin, Şanlıurfa, Kahramanmaraş, Adana, Kilis, Hatay ve Adıyaman gibi şehirlerde kurulan barınma merkezlerinin kapasiteleri yeterli olmadığı için, birçok mülteci şehirlerde halkın arasına karışmaktadır.

Kitabın son bölümünde, “*Türkiye’deki Mülteci ve Sığınmacılara Dair Çevrimiçi Medya Söylemlerinin Karşılaştırılması*” başlıklı çalışmasında Rıza Ersin Öztürk (2018: 329-361), göç olgusu bağlamında, Hürriyet ve Takvim gazetelerinde mültecilere yönelik yapılan haberleri ve üretilen söylemleri incelemiştir. Çalışma kapsamında, 2011-2017 yılları arasında Hürriyet ve Takvim Gazetelerinde yer alan haberler, anlam, retorik, biçim ve tema bakımından detaylı bir şekilde incelenmiş ve kategorize edilmiştir. İncelenen gazetelerde yer alan mülteci konulu haberlerde, mültecilerin fail olarak mı yoksa mağdur olarak mı sunulduğu sorgulanmış; bu bağlamda

yerel medyanın, göçmenlerin toplumsal ve ekonomik sorunlarına ne ölçüde duyarlılık gösterdiği analiz edilmiştir. Sonuç olarak, göçmenlerin çoğunlukla bu sürecin failli olarak değerlendirildiği, göç etme eyleminin ise olumsuz, menfi ve kriminalize etme biçiminde tanımlandığı ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, incelenen bu kitap, 21. yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler konusuna ilişkin çok boyutlu ve kapsamlı literatür sunması bakımından önem arz etmektedir. Bu çalışma, sosyoloji, sağlık, kamu yönetimi, coğrafya, demografi ve iktisat gibi birçok çalışma alanını kapsaması, Türk toplumunu ve toplumsal kurumları anlamaya, analiz etmeye imkân tanınması açısından literatüre zenginlik katacaktır. Eser, göç konusunu farklı disiplinlerin çalışmaları ile ele alarak, göç hareketliliğine bütüncül ve sistematik bir bakış açısı kazandırmaktadır. Aynı zamanda, eserin içerisinde teorik çalışmaların yanı sıra sosyolojik saha araştırmalarının da bulunması, içerik ve yöntem bakımından çalışmanın zenginliğini arttırmaktadır.

Kaynakça

Aygül, H. H. ve Eke, E. (2018). *21. yüzyılda uluslararası göç ve mülteciler: Bir Türkiye perspektifi*. Ankara: Nobel Yayınları.